

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԵՒԷԼԵԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ ԿԱՅԱՑԱԾ ԿՕՆՖԵՐԵՆՑԻԱՆ
ԼՕՆԴՈՆՈՒՄ

Նորերս Լոնդոնում կազմակերպուեց մի նոր ընկերութիւն՝ «International Eastern Question Association» անունով։ Այս ընկերութեան նպատակն է լինելու անգլիական հասարակութեան մէջ արծարծել հայոց և մակեդոնական հարցերը և նախապատրաստել մտքերը՝ այդ հարցերը բարեյաջող և արմատական կերպով լուծելու համար։ Ընկերութեան նախագահն է ընտրուել անգլիական պարլամենտի անդամ և յայտնի հայասէր Ստիվէնսօնը։ Փետրուարի 10-ին կայացել է այս ընկերութեան կօնֆերէնցիան Westminster Palace Hotel-ի դահլիճում։ Թայմզը լրագիրը հաղորդում է ժողովի մանրամասնութիւնները։ Ժողովին նախագահել է յայտնի ֆրանսիացի սենատոր Դէստուրնէլ դը Կօնստանը։ Ի միջի այլոց ներկայ են եղել southwark-ի եպիսկոպոսը, Ստիվէնսօնը, անգլո-հայկական ընկերութեան նախկին նախագահ յայտնի Կանօն Մակ Կօլը, պրոֆ. Ագար Բիտը, Պիէր Կիեարը, յայտնի հայասէր Վիլլարին և այլք, անգլիական և ֆրանսիական պարլամենտների շատ անդամներ և յայտնի գործիչներ։ Ժողովի սկզբում կարդացւում են բազմաթիւ նամակներ, որոնցով շատ յայտնի անհատներ ներողութիւն էին խնդրում, որ անձամբ չեն կարողացել ներկայ գրտնուել։ սրանց թւում են եղել Բիւրմինգհամի եպիսկոպոսի և Ստիվէն Գլադստօն քահանայի նամակները։ Յետոյ դէստուրնէլ դը Կօնստանը կարդում է մի շարք նամակներ Ֆրանսիայից՝ ուղարկուած, որոնց հեղինակները Տաճկաստանի ճնշուած ազգերի շահերի պաշտպան են հանդիսանում, առանց կրօնի և ազգի խտրութեան։ Սրանց թւումն է լինում նաև սենատոր և նախկին մինիստր Բէրտըլոյի նամակը։

Ժողովի նախագահը մի ճառով շեշտում է, որ անգլո-ֆրանսիական համաձայնութիւնը չպէտք է սահմանափակուի միայն իւր գոյութեամբ, այլ պէտք է աշխատի ընդհանուր

օգտին և ըստ կարելոյն ամեն տեղ տարածէ իւր բարերար ազգեցութիւնը: Այդ համաձայնութիւնն իւր գոյութեան ապացոյցը տուել է մի քանի անգամ Կոստանդնուպօլստում: Ֆրանսիական դեսպան Կամբօնը և անգլիական դեսպան Կերրին առաջին անգամ ցոյց տուին այնտեղ իրենց համաձայնութիւնը հայկական խնդրում. դրանք երկուսն էլ փոխադարձ համաձայնութեամբ և իրենց համարձակութեամբ նպաստեցին թէ իրենց կառավարութիւնների և թէ հասարակական կարծիքի բողոքին և վրդովմունքին: Բայց այս բողոքը մինչև այսօր անհետեանք է մնացել, որովհետև Եւրոպական պետութիւններն անջատուած են եղել և անհետեանք կմնայ մինչև այն ժամանակ, քանի որ կտեի այս անջատուած դրութիւնը: Քաղաքակրթուած մեծ պետութիւնները հետզհետէ թուլանում են՝ ստիպուած լինելով սահմանափակել իրենց գործունէութիւնը և մեծացնել ապարդիւն ծախքերը, մինչդեռ սուլթանի բարբարոս կառավարութիւնը ազատ կերպով և անպատիժ ճնշում է իւր հպատակներին և արիւնով հեղեղում իւր պետութիւնը: Տաճկական անկարգութիւնների ու կամայականութիւնների միակ պատճառն է Եւրոպական պետութիւնների անջատուած դրութիւնը: Միացեալ Նահանգների բարի ցանկութիւնները և Նախագահ Ռուզվելտի ձեռնբռնցութիւնը միատեսակ անհետեանք կմնան մինչև այն ժամանակ, քանի որ Սուլթանը կօգտուի պետութիւնների մրցութիւնից և կապրի ի հաշիւ Եւրոպական նիւթազաշտութեան (ծափահարութիւններ): Այդ պատճառով մենք չպէտքէ դադարենք Սուլթանի կառավարութիւնը բնորոշել իբրև ոճրագործութիւն և խայտառակութիւն մեր ժամանակի համար: Բայց մենք պէտք է առանձնապէս հրաւէր կարդանք բոլոր քաղաքակիրթ ազգերին միանալ և վերջ դնել այս խայտառակ դրութեան, որի համար դրանք բոլորն էլ պատսսխանատու են: Մենք պէտք է օգնութեան կանչենք ոչ միայն պետական մարդկանց, պարլամենտներին, փրիստփաներին, բանաստեղծներին և ֆիլանտրոպներին, որոնք կարելի է Անգլիայում աւելի շատ են, քան ուրիշ տեղ, այլ և աշխատանքի մարդկանց թէ գիտութեան և թէ արդիւնաբերութեան գործաւորներին: Եթէ արեւելքի ճնշուած ազգերի պաշտպանների ձայնը չլսուի, տաճկական անկարգութիւնները կմնան մըշտական ապառնալիքներ: Նրանք, ովքեր քաղաքակիրթ պետութիւններին առաջարկում էին վերջ դնել այդ անկարգութիւններին, դրանով առաջարկում էին ոչ թէ միայն մի բարի գործ անել, այլ և լիովին ձեռնտու մի ձեռնարկութիւն:

Դրանով նրանք միայն կամենում էին զանազան աւազակախմբերով աւերուած երկիրը դարձնել խաղաղ, աշխատասէր և հարուստ վաճառատեղի»... (աղմկալի ծափահարութիւններ).... Ներկայ եղողներէից շատերը նոյնպէս ճառեր են արտասանում և վերջը միաձայն ընդունում է հետեւեալ որոշումը. ճանկալ ժողովն արտայայտում է իւր խորին ցաւակցութիւնը, որ չնայելով իրենց հանդիսաւոր խոստմանը, որ ամփոփուած է Բերլինի վեհաժողովի պայմանադրութեան 23 և 61 յօդուածներին մէջ, ստորագրող պետութիւնները իսկական միջոցներ չեն ձեռք առել՝ վարչական բարենորոգումներ մըտցնելու Տաճկական պետութեան կրօնական ու աւերական վիճակներում և թախանձանօք դիմում է այդ պետութիւններին և Հիւսիսային Ամերիկայի միացեալ Նահանգներին՝ մշակելու և Սուլթանին առաջարկելու այնպիսի ծրագիր, որ ապահովէ արդար և մարդասէր կառավարութիւնը Տաճկաստանի բոլոր նահանգներում:

Վեզովի արտավիժումը. Վերջին տարիների ընթացքում այնքան սարսափների ականատես եղանք, այնքան դժբախտութիւնների հանդիպեցինք, որ մեր զգացմունքները բրտացան, կոշտացան, մեր նեարդերը բթացան. ոչ մի դժբաղդութիւն ու ահռելի պատահարներ այլ ևս ներգործութիւն չեն ունենում մեզ վրայ, այլ ևս մեր սրտի նուրբ թելերը չեն շարժոււմ. այսօրուայ լսածը վաղը մոռանում ենք և կրկին նոր բան սպասում: Այս տարաբաղդ հանգամանքն է պատճառ երկի, որ վերջին ժամանակներս արտասահմանում տեղի ունեցած մի քանի խոշոր դժբախտ դէպքերը բոլորովին աննկատելի անցան մեզ համար. Վեզովի արտավիժումը, Կուրիէրի ածխահանքերի մեծ դժբախտութիւնը և Կալիֆօրնիայում երկրաշարժի պատճառած ընդարձակ աւերումները ուրիշ ժամանակ մեծ տեղ կգրաւէին մեր մամուլի էջերում, իսկ այժմ բաւականանում ենք միայն հեռագիրների հաղորդած կարճ տեղեկութիւններով և անմիջապէս մոռացութեան տալիս:

Երբէք Վեզովի հրաբխային գործունէութիւնն այնպիսի սարսափելի ուժով չէր հանդէս եկել, ինչպէս այս անգամ: Այն ժամանակից մկսած, երբ երկրաբանութիւնը զբաղւում է հրաբուխների ուսումնասիրութեան ճիշտ մեթոդների հետազոտութեամբ, ոչ մի դէպք չի եղել, որ հրաբուխների շուրջն ապրող ազգաբնակչութիւնն այնպէս յանկարծակի գար, ինչպէս